

بخش نخست: چشم انداز

ارزش ها: انسان سالم و سلامت همه جانبه هدف توسعه پایدار، کرامت انسانی، حداکثر سلامت ممکن به مثابه حق، عدالت و انسجام اجتماعی.

اصول: نهادینه سازی ارزش های اخلاقی، پاسخگویی و مسئولیت پذیری، بهره مندی عادلانه، پیشگیری و ارتقای سلامت، مشارکت مردم، همکاری بین بخشی، تولید یکپارچه و ادغام علم و عمل، بهره گیری از نوآوری و فناوری مطلوب، ارتقای سرمایه انسانی و تعالی و توازن.

دورنما:

جامعه ای سالم و سعادتمند در پرتو نظام سلامت پاسخگو، عدالت محور و نوآور

جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۴۰۴ واجد جامعه ای سالم و توانمند در تحقق چشم انداز است. مردم در این مدینه فاضله از سواد سلامت (توانایی بهره مندی و تحلیل اطلاعات و خدمات سلامت مورد نیاز به منظور تصمیم گیری و انتخاب آگاهانه در مورد فرصتهای سلامت و مراقبت از خود) برخوردار بوده، با رعایت شیوه زندگی سالم برگرفته از آموزه های اسلامی - ایرانی و نیز دستاوردهای نوین دانش بشری در بستر محیط، جامعه و خانواده های سالم به کمترین سطح خطر ناشی از تهدید کننده های سلامت مواجه هستند. در این جامعه بالاترین سطح از حفاظت کننده های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی سلامت و سطح مطلوبی از سرمایه اجتماعی وجود دارد.

نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۴۰۴، نظامی مسئول و پاسخگوست که ضمن دستیابی به بالاترین سطح امید زندگی همراه با کیفیت برای آحاد مردم اعتماد کامل مردم را جلب کرده و با اولویت به رویکردهای ارتقای سلامت و پیشگیری به بهره مندی مردم از مراقبتهای کارای سلامت جسمی و روانی، توجه به سلامت اجتماعی و حرکت در مسیر سلامت معنوی اهتمام دارد. در این نظام عدالت همه جانبه (در تامین، توزیع منابع و تحقق سلامت) با رعایت کامل اصول و اخلاق حرفه ای اصل نخست بوده و تمامی افراد بر اساس نیاز خود از مراقبتهای پایه سلامت بهره مند خواهند بود و بر اساس توان پرداخت در تامین مالی مشارکت خواهند داشت. این نظام خلاق بوده و با استفاده از شواهد معتبر و بهره مندی حداکثری از کلیه ظرفیت های انسانی (مشارکت مردم)، سازمانی (همکاری همه بخش های ذینفع)، علمی و فناورانه، مناسب ترین تصمیم ها را برای پاسخگویی به نیازهای واقعی سلامت مردم انتخاب می کند به نحوی که با استفاده از ارتباطات بین المللی و تعامل با کشورهای منطقه، الگویی الهام بخش برای سایر کشورها می باشد.

پیوست ۱: توضیح در خصوص ارزش ها

تعریف ارزش ها: عقاید و باورهایی که مبنای اصلی جهت گیری ها هستند. هیچ یک از سیاست ها، اقدامات و ... طراحی شده و یا در هنگام اجرا نباید از آنها تخطی کنند و باید مجموعه آن ها نیز در جهت ارزش ها قرار گیرند. در نتیجه انتظار می رود ارزش ها آن دسته از باورهایی باشند که ناظر به مدت زمان طولانی بوده و به راحتی تغییر نکنند.

ارزش های نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران در بر گیرنده ارزش های عمومی است که برخی از نظام های سلامت در سایر کشورها نیز از آن برخوردارند. لیکن با توجه به نگاه ویژه به آموزه های اسلامی و فرهنگ و تمدن ایرانی در سلامت، ارزش های خاصی مطرح می شوند که می تواند منجر به ایجاد مکتبی نو در نظام های سلامت شود.

ارزش های نظام سلامت: ۱- انسان سالم و سلامت همه جانبه هدف توسعه پایدار، ۲- کرامت انسانی، ۳- حداکثر سلامت ممکن به مثابه حق، ۴- عدالت، ۵- انسجام اجتماعی.

۱- انسان سالم و سلامت همه جانبه هدف توسعه پایدار: سلامت شامل رفاه و آرامش جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی

است.^۱ سلامت موهبت الهی است. تحقق انسان سالم برای نیل به کمال انسانی به عنوان خلیفه الله است. از سویی، سلامت ابعاد و تعیین کننده های متعدد و پیچیده ای دارد. در نتیجه تامین آن به صورت تک بعدی و یک سویه میسر نمی شود و نیازمند اتخاذ نگاهی همه جانبه و کل نگر در سطوح مختلف فردی، خانوادگی، ملی و جهانی است. نگاهی که در آن پیشگیری بر درمان تقدم داشته و مداخله در تعیین کننده ها و تهدید کننده های سلامت (که خود در لایه ها و سطوح مختلف اجتماع پراکنده اند)^۲ پرداختن به سلامت^۳ را وظیفه ای مهم^۴، فرا بخشی، ملی و فراملی شناخته می شود. اگر تعریف گسترده سلامت (مشمول بر رفاه معنوی و اجتماعی) باور جامعه باشد آن گاه

^۱ سلامت نداشتن بیماری نیست بلکه برخورداری از رفاه کامل جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی است.

اللهم صل علی محمد و آله و عافنی عافیة کافیة شافیة عالیة نامیه تولد فی بدنی العافیة، عافیة الدنیا والاخره و امنن علی بالصحة والامن والسلامه فی دینی و بدنی والبصیره فی قلبی (صحیفه سجادیه)

«خداوند بر محمد و آلش درود فرست، و مرا عافیت بخش، عافیتی کافی و شفابخش، و برتر و روزافزون، عافیتی که در بدنم عافیت تولید کند، و در یک کلمه: عافیت دنیا و آخرت، و بر من منت نه به تندرستی و امنیت و سلامت در دین و بدن، و بصیرت در دل».

بر خلاف باور اندیشه‌هایی که هویت انسان را در سه بعد زیستی، روانشناختی و اجتماعی (Biopsychosocial) تعریف می کنند، باور اسلامی بر هویت معنوی انسان و توجه ویژه به بعد ملکوتی و روحی او علاوه بر سه بعد دیگر (Spritual-Bio-Psychosocial) اهتمام دارد. این تاکید با توجه به درک ویژه از مفهوم حیات انسان و نیز فلسفه آفرینش او در ارایه خدمات سلامت، حضور و توجه خاص به بعد روحی و معنوی و به اعتباری بعد خدایی وجود انسان. (اشاره به آیه ۲۹ سوره حجر و آیه ۷۲ سوره ص).

امام علی (ع): سلامتی بهترین نعمت است. (غررالحکم حدیث ۱۰۵۰).

^۲ در خطبه ای در نهج البلاغه، امام علی (ع) در توصیف شرایط بعثت پیامبر می فرماید: «خداوند، پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله - را هشدار دهنده جهانیان مبعوث نمود... آنگاه که شما ملت عرب، بدترین دین را داشتید و در بدترین خانه ها زندگی می کردید، میان غارها و سنگ های خشن و مارهای سمی خطرناک فاقد شنوایی به سر می بردید، آبهای آلوده می نوشیدید و غذاهای ناگوار می خوردید».

^۳ پیامبر اسلام (ص) فرمودند: «لاخیر فی الحیاة الا مع الصحة». (خیری در زندگی نیست مگر با سلامتی)

^۴ در سوره مائده: «...مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلْنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ بَعَدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَكُسْرٌ فَوْنَ». و آیه ۸۰ سوره شعرا: «واذا مرضت فهو يشفين»

هدف توسعه پایدار، انسان سالم و توجه به سلامت وظیفه تمام نهادهای اجتماعی است.^۵ لذا تمامی نهادها اعم از عمومی و غیردولتی بایستی در این جهت تلاش نمایند.

۲ کرامت انسانی: بر اساس ارزشهای والای اسلامی، انسان در عرصه خلقت از جایگاه ویژه و والاتری نسبت به سایر مخلوقات برخوردار است. بر اساس این ارزش ذاتی، همه انسانها^۶ محترم بوده، با یکدیگر برابرند و حیات آنها حرمت ویژه ای دارد. در حیطه خدمات سلامت، این حرمت در احترام به حق باری تعالی و حقوق دیگران (اعم از گیرندگان و ارایه دهندگان خدمات سلامت)، رعایت حریم خصوصی، رازداری، حق انتخاب و تصمیم گیری در امور خود، پرهیز از ظلم، هر گونه تبعیض و آسیب رساندن و لزوم نوع دوستی و نیکوکاری تجلی پیدا می کند.

۳- حداکثر سلامت ممکن به مثابه حق: حاکمیت متولی ارتقای، حفظ و اعاده سلامت و کیفیت زندگی همگان در بالاترین حد ممکن می باشد. از این رو دولت مسئول^۷ اطمینان از بهره مندی احاد جامعه از خدمات سلامت با کیفیت، شناسایی، استقرار و بکارگیری شیوه ها و ابزارهای ارتقای سلامت، کاهش و کنترل مخاطرات فردی و اجتماعی موثر بر سلامت است. نتیجه آن ها باید تامین طولانی ترین عمر ممکن توأم با سلامت و رفاه، زندگی با کیفیت و عاری از معلولیت و ناتوانی برای کل افراد جامعه باشد.

۴- عدالت: عدالت اساس ارزش های اجتماعی است و از آنجا که پیش نیازی برای کرامت انسانی، آزادی و حقوق است ارزشی ذاتی دارد.^۸ بی عدالتی در سلامت دلالت بر تفاوت های غیرمنصفانه و قابل اجتناب در وضعیت سلامت، بهره مندی از خدمات سلامت و تعیین کنندهای اجتماعی سلامت دارد. مفهوم عدالت در سلامت از دو جنبه خاص باید مورد توجه اکید قرار گیرد: عدالت در بهره مندی خدمات سلامت (که باید براساس نیاز فرد باشد) و عدالت در تامین مالی سلامت (که باید براساس توان پرداخت فرد باشد).

۵- انسجام اجتماعی: به معنای همبستگی و اشتراک مساعی تمامی ذینفعان (در بخش های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با مالکیت های دولتی و غیردولتی اعم از خصوصی، خیریه و تعاونی است) که در ساختار و فرآیندی به هم تنیده، با هدف حفظ استقلال و پایداری و ایجاد هم افزایی با یکدیگر همکاری می کنند. دستیابی به سلامت همه جانبه فردی و اجتماعی و عدالت در سلامت، در زمینه ای از اعتماد و همکاری همه جانبه میسر است. انسجام اجتماعی علاوه بر تحقق اهداف منجر به تقویت حفظ و ارتقای سرمایه اجتماعی می گردد.

^۵ پروردگار حکیم که همه چیز را برای انسان و انسان را برای خویش آفریده است. (اشاره به حدیث قدسی *خلقت الاشياء لاجلک و خلقتک لاجلی، اجواهر السنیه*). حفظ جان او را واجب و تهیه مقدمات تحقق این واجب بزرگ را نیز واجب قرار داده است.

^۶ انسان همین که انسان است در خور احترام و برخوردار از داشتن منافع انسانی است. ناتوانی، بیکاری، شغل، موقعیت و... مهم نیست، مهم این است که انسان کرامت دارد: «*لقد کرمنا بنی آدم*». (سوره ی اسراء، آیه ی ۷۰)

^۷ اصل بیست و نهم قانون اساسی: برخوردار از تامین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح و نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت های پزشکی بصورت بیمه و غیره حقی است همگانی. دولت موظف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت های فوق را برای یک یک افراد کشور تامین کند.

^۸ امام علی (ع) می فرماید: «میان آن ها در توجه و نگاه یکسان رفتار کن تا بزرگان در تو طمع نورزند و ضعیفان از عدالت مایوس نشوند».

پیوست ۲: توضیح در خصوص اصول

تعریف اصول: قوانین و قواعدی پایدار در سطح عالی که چارچوبی برای تحکیم، تعیین اهداف و مسیر دستیابی به آنها را مشخص می‌کند.

اصول نقشه نظام سلامت: ۱- نهادینه سازی ارزشهای اخلاقی، ۲- پاسخگویی و مسئولیت پذیری، ۳- بهره مندی عادلانه، ۴- پیشگیری و ارتقای سلامت، ۵- مشارکت مردم، ۶- همکاری بین بخشی، ۷- تولیت یکپارچه و ادغام علم و عمل، ۸- بهره گیری از نوآوری و فناوری مطلوب، ۹- ارتقای سرمایه انسانی، ۱۰- تعالی و توازن.

<p>۱- نهادینه سازی ارزشهای اخلاقی: احترام به ارزشهای اخلاقی اسلامی- ایرانی، رعایت حقوق فردی و اجتماعی از جمله آزادیهای فردی در چهارچوب قانون، رعایت کدهای اخلاقی و تعهدات حرفه ای در آموزش، پژوهش و ارائه خدمات سلامت، رعایت حقوق مالکیت فکری، تکریم گیرندگان و ارائه دهندگان خدمت</p>
<p>۲- پاسخگویی و مسئولیت پذیری: تعهد در برابر چشم انداز جمهوری اسلامی ایران و نقشه جامع علمی در افق ۱۴۰۴ و توقعات، آینده نگری و برنامه ریزی با توجه به نیازهای حال و آینده، پاسخگویی در قبال مسئولیتهای اجتماعی و مطالبات گیرندگان و ارائه دهندگان خدمات، شفافیت عملکرد</p>
<p>۳- بهره مندی عادلانه: پوشش فراگیر و بهره مندی احاد جامع از بسته جامع خدمات پایه سلامت (متناسب با نیازها و فرهنگ جامعه)، استقرار ساختار مبتنی بر سطح بندی، ارجاع و پزشک خانواده، تامین مالی پایدار، توجه خاص به اقشار آسیب پذیر و سایر گروههای در معرض خطر (ساکنین روستاها و حاشیه شهرها)، دسترسی عادلانه به سایر خدمات و اطلاعات سلامت</p>
<p>۴- پیشگیری و ارتقای سلامت: اجرای مداخلات به منظور جلوگیری از وقوع زیانهای فردی و جمعی، بهره مندی از محیط زیست مطلوب، اولویت پیشگیری بر درمان، ارزش گذاری به مسئولیت دهی به مردم برای افزایش سطح سلامت و کاهش سطح خطرات فردی و اجتماعی</p>
<p>۵- مشارکت مردم: افزایش سواد سلامت مردم و تحقق جامعه دانش بنیان، مشارکت مردم در مدیریت، تصمیم گیری، برنامه ریزی و اجرای برنامه های سلامت در راستای ارتقای سلامت و توانمندسازی جامعه</p>
<p>۶- همکاری بین بخشی: دستیابی به پیامدهای موثر، کارا و پایدار سلامت در نتیجه همکاری همه بخشها، پذیرش مسئولیت همگانی در ارتقای سلامت و پاسخگویی کلیه سازمانها و نهادها در مورد تاثیر سیاست ها و اقدامات شان بر سلامت، تحقق "سلامت در همه سیاست ها"</p>
<p>۷- تولیت یکپارچه و ادغام علم و عمل: قانون مداری و نظارت بر حسن اجرای قوانین، هم راستایی سیاستگذاری، برنامه ریزی، هدایت، ارزشیابی، نظارت و تخصیص منابع سلامت، استفاده از شواهد معتبر در سیاست گذاری، ادغام نظام آموزشی، پژوهشی و خدمات سلامت در راستای پاسخگویی به نیازهای واقعی سلامت</p>
<p>۸- بهره گیری از نوآوری و فناوری مطلوب: بهره گیری موثر از نظامهای مراقبت، پایش و ارزشیابی، مدیریت دانش، تولید، انباشت و کاربست شواهد معتبر بومی، استفاده از فناوری کارا، ایمن و هزینه - اثربخش، متناسب با فرهنگ بومی و در جهت</p>

پاسخگویی به نیازهای در اولویت جامعه در ساختاری پایدار و با هزینه ای قابل پرداخت برای احاد مردم، ترغیب خلاقیت و تبدیل ایده به عمل در بستر نظام ملی نوآوری

۹- ارتقای سرمایه انسانی: مدیریت موثر، آموزش، تربیت و نگهداشت سرمایه انسانی مومن، ماهر، خلاق، با انگیزه و با بهره‌وری بالا متناسب با نیازهای حال و آینده در نظام ادغام یافته خدمات سلامت، آموزش و پژوهش

۱۰- تعالی و توازن: فرهنگ سازمانی پویا، مبتنی بر دانش و نوآوری، حفظ آمادگی برای مواجهه با نیازهای در حال تغییر و تغییرات محیطی (اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، علم و فناوری، محیط زیست)، حرکت در جهت استقلال و خودباوری، پیشرفت و عدالت همزمان، ایجاد ارتباطات موثر و تبادل دانش و فناوری در سطح بین‌المللی

پیوست ۳- تعریف واژه ها

ارتقای سلامت: طراحی و اجرای برنامه ها و فرایندهایی که اشخاص و سازمانها را قادر می سازد تا بر سلامت خود نظارت کنند و آن را ارتقا دهند.

توسعه پایدار: پاسخگویی به نیازهای کنونی افراد جامعه بدون تضعیف توانایی نسلهای آینده در تامین نیازهای خود می باشد توسعه پایدار در حقیقت ما حاصل تعادل میان جامعه ، محیط زیست و اقتصاد است و تنها بر جنبه های زیست محیطی تمرکز نداشته و علاوه بر پایداری منابع طبیعی ، پایداری سیاسی ، اجتماعی و اقتصادی را نیز در بر می گیرد

حاکمیت: قدرت سیاسی ، اقتصادی و اجرایی در مدیریت امور در تمام سطوح .حاکمیت. یک مفهوم خنثی و متشکل از ساز و کارها ، فرایندها ، ارتباطات و قواعد پیچیده ای است که شهروندان و گروهها ، تمایلات خود را از آن طریق بیان می کنند و حقوق و الزامات خود را طلب می نمایند

سرمایه اجتماعی: پیوند رسمی و غیر رسمی بین افراد و میزان اعتماد آنها به یکدیگر .سرمایه اجتماعی منبعی است که افراد و گروهها از طریق پیوند با یکدیگر و نوع این ارتباطات بدست می آورند . در سطح فردی به معنی میزان سرمایه گذاری افراد در شبکه های اجتماعی شخصی تلقی شده و در سطح عمومی به میزان اهمیت و توجه اعضای جامعه نسبت به امور مدنی و ترویج هنجارهای اجتماعی جمعی و میزان اعتماد به نهادهای عمومی است .

سلامت: سلامت نداشتن بیماری نیست بلکه برخورداری از رفاه کامل جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی است.

سلامت معنوی: دیدگاه معنوی بر روی باورها ، ارزشها ، و رفتارها تاثیر عمیق دارد این تاثیر از طریق رفتارهای بهداشتی ، حمایت اجتماعی و سایکو نوروفیزیولوژی بر سایر ابعاد سلامت اثر گذار است .

سواد سلامت: توانایی دستیابی ، درک و تحلیل اطلاعات و خدمات سلامت مورد نیاز به منظور تصمیم گیری و انتخاب آگاهانه در مورد فرصتهای سلامت و مراقبت از خود

فرهنگ سازمانی: الگویی از فرضیات بنیادی مشترک که توسط گروه در هنگام حل مشکلات ، سازگاری با محیط خارج و یکپارچگی در محیط داخل آموخته می شود وچنان خوب کار کرده است که معتبر در نظر گرفته شده و به اعضاء جدید آموخته می شود تا به عنوان شیوه درست فهم ، تفکر و درک مشکلات به کار گرفته شود

فناوری: حاصل ترکیب موزون مهارت ها، دانشها و اطلاعات، سخت افزارها و مدیریت مربوط به تهیه و تولید کالا و عرضه خدمات که می تواند به صورت فناوری نرم یا سخت باشد .از مثال های فناوری نرم می توان به رو شهای مدیریت و دستورالعمل لها نام برد .ابزار نیز نمونه فناوری سخت می باشد.

فناوری مطلوب: فناوری است که از نظر کارایی، بی خطری، هزینه اثربخشی، ملاحظات اخلاقی-اجتماعی، امکان برخورداری آحاد نیازمندان و قانونی مناسب ترین باشد و ملاک مناسب بودن آن ساده و یا پیچیده بودن، موجود بودن و یا نوین بودن دانش آن، سخت افزاری و یا نرم افزاری بودن نیست.

نوآوری: تبدیل ایده به کاربرد، محصول، خدمت اجتماعی، فرآیند صنعتی و یا تجاری جدید یا بهبودیافته که قابل عرضه و دارای مشتری باشد.

نظام سلامت: افراد، سازمانها و منابعی که با رویکردهای تائید شده در کنار یکدیگر قرار گرفته اند تا سلامت جمعیت تحت پوشش خود را ارتقا دهند و از طریق انواعی از فعالیتها که هدف اصلی آنها ارتقا سلامت است به انتظارات منطقی مردم پاسخ دهند و از آنها در برابر هزینه سلامت نامطلوب محافظت نمایند